

AVALUACIÓ DE GENS DE SUSCEPTIBILITAT
A FORMES COMUNES DE MIGRANYA

ROSER COROMINAS CASTIÑEIRA

AVALUACIÓ DE GENS DE SUSCEPTIBILITAT A FORMES COMUNES DE MIGRANYA

Memòria presentada per
Roser Corominas Castiñeira

Per optar al grau de
Doctora per la Universitat de Barcelona

Programa de Genètica
Departament de Genètica
Bienni 2003-2005

Tesi dirigida pel **Dr. Bru Cormand Rifà** i el **Dr. Alfons Macaya Ruiz** al Laboratori de Neurologia Infantil i Psiquiatria Genètica de l'Hospital Universitari Vall d'Hebron i al Departament de Genètica de la Universitat de Barcelona.

Dr. Bru Cormand Rifà

Dr. Alfons Macaya Ruiz

Roser Corominas Castiñeira

2009

PRESENTACIÓ

La migranya és un trastorn neurològic molt freqüent a la població que es caracteritza per episodis de cefalea recurrents i incapacitants. Entre episodis, les persones afectades són asimptomàtiques i poden desenvolupar una vida normal. La migranya suposa, a més d'una reducció de la qualitat de vida dels afectats, un important cost econòmic a la societat, tant a nivell d'assistència sanitària com per les pèrdues degudes a l'absentisme laboral i/o la disminució del rendiment durant els episodis.

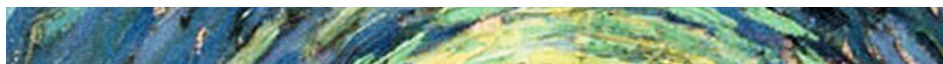
La migranya té una etiologia complexa en què participen múltiples gens de predisposició que interactuen amb factors ambientals. Però les causes i els mecanismes precisos pels quals es desencadenen els episodis són encara força desconeguts. Aprofundir en l'estudi de les bases genètiques de les migranyes ajudarà a millorar el coneixement de la malaltia i permetrà, en el futur, millorar la qualitat de vida dels pacients adequant el tractament farmacològic més eficaç per a cada persona.

Aquest treball reflecteix l'evolució que han viscut durant els darrers anys els estudis de malalties complexes. S'ha avaluat la participació de variants de susceptibilitat a migranya o a alguna de les subcategories clíniques mitjançant estudis d'associació de tipus cas-control. S'han estudiat 255 polimorfismes, seleccionats majoritàriament en base a criteris de cobertura gènica, que pertanyen a 45 gens que codifiquen receptors hormonals, proteïnes relacionades amb els sistemes de neurotransmissió serotoninèrgic i dopaminèrgic, i proteïnes que participen en la regulació de la secreció sinàptica.

MIGRAINE a 1 de Març de 2009
21.363 entrades a PubMed
12.700.000 resultats a Google

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ

1 Característiques de les migranyes

1.1	Característiques clíniques generals	3
1.2	Diagnòstic de la migranya	4
1.2.1	Classificació de les cefalees	4
1.2.2	La migranya sense aura (MO)	5
1.2.3	La migranya amb aura (MA)	6
1.2.4	Sistema de classificació alternatiu: anàlisi de les classes latents.....	8
1.3	Epidemiologia	8
1.3.1	Prevalença de la migranya	8
1.3.2	Distribució de la migranya per edat i sexe	9
1.3.3	Prevalença de les diferents categories diagnòstiques.....	10
1.4	Fisiopatologia de la migranya	10
1.4.1	La depressió cortical propagant provoca l'aura.....	10
1.4.2	La depressió cortical propagant activa el sistema trigeminovascular	11
1.4.3	L'activació del sistema trigeminovascular provoca dolor, inflamació neurogènica i sensibilització	12
1.4.4	Possibles desencadenants de la CSD i la migranya en el cervell humà..	13
1.5	Tractament	15
1.5.1	Tractament agut	15
1.5.2	Tractament preventiu.....	16
1.5.3	Futurs tractaments.....	16
1.6	Comorbiditat.....	17
1.7	Impacte socioeconòmic.....	18

2 Bases genètiques de les migranyes

2.1	Heretabilitat de la migranya	19
2.1.1	Estudis familiars	19
2.1.2	Estudis de bessons.....	20
2.1.3	Model de transmissió genètica	20
2.2	Estudis genètics en formes rares de migranya: migranya hemiplègica (HM)	21
2.3	Estudis genètics en formes comunes de migranya	23
2.3.1	Estudis de lligament genètic en formes comunes de migranya.....	23
2.3.1.1	Estudis de lligament genètic a escala genòmica	24
2.3.1.2	Estudis de lligament genètic a regions candidates	26
2.3.2	Anàlisi mutacional dels gens <i>CACNA1A</i> i <i>ATP1A2</i> en MO i MA	27
2.3.3	Identificació de variants de susceptibilitat: estudis d'associació	27
2.3.3.1	Estudis d'associació en migranya	29
2.3.3.2	Meta-anàlisi de polimorfismes implicats en migranya.....	30
2.4	Models animals de migranya	33

3 Gens candidats a participar en la susceptibilitat a migranya estudiats en aquest treball

3.1	Gens relacionats amb hormones ovàriques i migranya	35
3.1.1	Participació de mecanismes hormonals a la migranya.....	35
3.1.2	Estudis d'associació de gens relacionats amb hormones	37
3.2	El sistema serotoninèrgic i la migranya.....	40
3.2.1	El sistema serotoninèrgic.....	40

3.2.2	Participació del sistema serotoninèrgic en la migranya.....	41
3.2.3	Estudis d'associació de gens del sistema serotoninèrgic en la migranya.....	42
3.3	El sistema dopaminèrgic i la migranya.....	46
3.3.1	El sistema dopaminèrgic.....	46
3.3.2	Participació del sistema dopaminèrgic en la migranya.....	47
3.3.3	Estudis d'associació realitzats en gens del sistema dopaminèrgic.....	48
3.4	Control de la neurosecreció: participació en la migranya?.....	52
3.4.1	Generalitats.....	52
3.4.2	Principals mecanismes efectors i reguladors de la fusió de vesícules sinàptiques.....	53

OBJECTIUS

Objectius.....	59
----------------	----

RESULTATS

Resultats capítol 1

Article capítol 1. Receptors hormonals.....	63
Annex capítol 1.....	69
1.1 Materials i mètodes complementaris.....	69
1.1.1 Extracció de mostres de d'ADN.....	69
1.1.2 Selecció de SNPs i disseny dels estudis.....	69
1.1.3 Genotipació de polimorfismes per PCR-RFLP o PCR-SSCP.....	70
1.2 Resultats complementaris.....	71

Resultats capítol 2

Article capítol 2. Neurotransmissió serotoninèrgica.....	75
Annex capítol 2.....	101
2.1 Materials i mètodes complementaris.....	101
2.1.1 Mesures d'estratificació poblacional.....	101
2.1.2 Anàlisis de múltiples marcadors.....	101
2.2 Resultats complementaris.....	102

Resultats capítol 3

Article capítol 3. Neurotransmissió dopaminèrgica.....	103
Annex capítol 3.....	127
3.1 Resultats complementaris.....	127

Resultats capítol 4

Article capítol 4. Neurosecreció sinàptica (I).....	131
Annex capítol 4 (I).....	139
4.1 Materials i mètodes complementaris.....	139
4.1.1 Mostres d'ADN.....	139
4.1.2 Selecció de SNPs i disseny dels estudis.....	139
4.1.3 Genotipació de polimorfismes per PCR-RFLP o PCR-SSCP.....	139
4.2 Resultats complementaris.....	141
Article capítol 4. Neurosecreció sinàptica (II).....	143
Annex capítol 4 (II).....	167

4.3 Resultats complementaris.....	167
-----------------------------------	-----

DISCUSSIÓ

Discussió	171
-----------------	-----

1 Característiques de la mostra recollida

1.1 Els pacients amb migranya	173
1.1.1 Logística de la recollida de casos amb migranya.....	173
1.1.2 Característiques clíniques dels pacients de l'àrea de Barcelona.....	174
1.2 Consideracions sobre les formes comunes de migranya.....	175
1.2.1 La migranya sense aura i la migranya amb aura, mateix trastorn?	175
1.2.2 Formes comunes de migranya i altres cefalees primàries	176
1.2.3 Consideracions sobre la migranya hemiplègica.....	177
1.2.4 Altres mètodes de classificació de les migranyes	178
1.3 La població control.....	180

2 Consideracions generals sobre els estudis d'associació

2.1 Determinació del fenotip en una malaltia complexa.....	182
2.2 Errors de genotipació	182
2.3 Estratificació poblacional.....	184
2.4 Selecció de polimorfismes i arquitectura gènica	186
2.4.1 Selecció de variants polimòrfiques.....	186
2.4.2 Freqüència de la variant de susceptibilitat	188
2.5 Estimació d'haplotips	189
2.6 Interaccions gen-gen i gen-ambient	190
2.7 Mecanismes epigenètics.....	191
2.8 Correccions per múltiples comparacions	191
2.8.1 La correcció de Bonferroni per múltiples comparacions.....	192
2.8.2 Mètodes alternatius de correcció per a múltiples comparacions	192
2.8.3 Múltiples estudis amb les mateixes mostres	193
2.9 Rèpliques	194
2.10 Poder estadístic	195
2.11 Diferències genètiques entre poblacions	198
2.12 Meta-anàlisis i biaix de publicacions	199

3 Consideracions particulars sobre els resultats obtinguts

3.1 Estudi de gens de receptors hormonals.....	201
3.2 Estudi de gens relacionats amb el sistema serotoninèrgic.....	202
3.3 Estudi de gens relacionats amb el sistema dopaminèrgic.....	206
3.4 Estudi de gens relacionats amb l'exocitosi sinàptica.....	207

4 Perspectives de futur en l'estudi de les malalties complexes com la migranya

4.1 Els estudis d'associació a escala genòmica	210
4.2 Altres variants implicades en malalties complexes	211
4.3 El projecte dels 1000 genomes.....	212

4.4 Recursos necessaris per progressar en els estudis d'associació a partir dels coneixements actuals.....	212
--	-----

CONCLUSIONS

Conclusions.....	217
------------------	-----

BIBLIOGRAFIA

Bibliografia.....	221
-------------------	-----

APÈNDIX

Apèndix.....	241
--------------	-----

ABREVIATURES

5HIAA: 5-hidroxiindolacètic
5HT: 5-hidroxitriptamina, serotonina
5HTR: receptor de serotonina
8'-OH-DHE: 8'-hidroxi- dihidroergotamina
µl: microlitre
AA: àcid araquidònic
AADC: decarboxilasa d'aminoàcids aromàtics
ACE: enzim convertidor d'angiotensina
ACh: acetilcolina
ADN: àcid desoxiribonucleic
ADRB2: receptor β2-adrenèrgic
AINE: antiinflamatori no esteroides
AMPC: adenosina monofosfat cíclic
ATP: adenosina trifosfat
Ca²⁺: ió calci
CGRP: pèptid relacionat amb el gens de la calcitonina
COMT: catecol-O-metil transfera
CNV: variant de número de còpies
CSD: depressió cortical propagant
DA: dopamina
DAT: transportador de dopamina
DBH: dopamina β hidroxilasa
DDC: decarboxilasa d'aminoàcids aromàtics
de: desviació estàndard
DHE: dihidroergotamina
DZ: bessos dizigòtics
EA2: àxia episòdica de tipus 2
FHM: migranya hemiplègica familiar
GABA: àcid γ-butíric
GWAS: estudi d'associació a escala genòmica
H⁺: ió hidrògen
HM: migranya hemiplègica
IBD: idèntic per descendència
ICHD: The International Classification for Headache Disorders
IHS: International Headache Society
indel: inserció-deleció
K⁺: ió potassi
LCA: anàlisi de les classes latents
LD: desequilibri de lligament
L-DOPA: L-dihidrofenilalanina
LOD: logaritme en base 10 de la probabilitat de lligament
MA: Migranya amb aura
MAO: Monoamina oxidasa
mCPP: (m-clorofenilpiperazina)

min: minut
ml: mililitres
mm: milímetre
MTHFR: reductasa de metilè tetrahidrofolat
MO: Migranya sense aura
MZ: bessons monozigòtics
Na⁺: ió sodi
NKA: neurokinina A
NO: òxid nítric
PAG: substància gris periaqueductal
PAH: fenilalanina hidroxilasa
pb: parelles de bases
PET: tomografia per emissió de positrons
RFLP: polimorfismes de longitud de fragments de restricció *Restriction Fragment Length Polymorphism*
RR: risc relatiu
SCA6: atàxia espinocerebel·losa de tipus 6
SERT: transportador de serotonina
SHM: migranya hemiplègica esporàdica
SNARE: Soluble N-ethylmaleimide sensitive factor Attachment protein REceptor
SNC: sistema nerviós central
SNP: polimorfisme de un únic nucleòtid
SP: substància P
SPG: gangli esfenopalatí
SSCP: anàlisi de polimorfismes de cadena senzilla
SSN: nucli salivar superior
STX1A: syntaxina 1A
TDT: test de desequilibri de transmissió
TG: gangli trigemin
TGVS: sistema trigeminovascular
TH: tirosina hidroxilasa
TNC: Nucli caudat trigeminal
TPH: triptòfan hidroxilasa
VIP: pèptid intestinal vasoactiu
HM: migranya hemiplègica